

# tuinjournaal

Malmaison:  
zoektocht naar de  
perfecte roos

Pagina 9

Rosaria in  
Nederland

Pagina 12 en 13

Unieke rozencollectie  
in Arboretum  
Belmonte

Pagina 15

In Goede Aarde:  
bijzondere tuin en  
kwekerij

Pagina 18 t/m 20

De Wilgenkamp:  
rozen, rozen en  
nog meer rozen

Pagina 24 en 25

thema  
rozen



JUNI 2014 - JAARGANG 31 - NUMMER 2

# 2

# Rozen

**TUINEN**  
NEDER  
LANDSE  
STICHTING



De IJsselgaard in IJsselstein; tuin nr. 156 in de Open Tuinen Gids 2014



Vogelzicht in Mijnsheerenland; tuin nr. 204 in de Open Tuinen Gids 2014






Tuin in het bos in Maarheeze; tuin nr. 256 in de Open Tuinen Gids 2014

De Nederlandse Tuinenstichting, opgericht in 1980, streeft naar het behoud van tuinen en parken die van belang zijn door vormgeving, beplanting, cultuurhistorisch karakter en ligging. De NTs voert hiertoe onderzoeken uit en geeft adviezen aan eigenaren, beheerders en overheden over planontwikkeling, herstel, beheer en aanpassingen.

Met hun financiële bijdrage ondersteunen onze donateurs de doelstelling van de Tuinenstichting: het beschermen van waardevol tuinhistorisch erfgoed. De NTs organiseert voor donateurs cursussen, excursies en inleidingen over aspecten van de tuinkunst, tuincultuur en tuin- en landschapsarchitectuur.

Donateurs ontvangen vier keer per jaar het Tuinjournaal en in maart de Open Tuinen Gids met een tuinpas waarmee de NTs-tuinen op de aangegeven data gratis te bezoeken zijn.

## Meer informatie over de Nederlandse Tuinenstichting en haar activiteiten?

-  Bezoek de website: [www.tuinenstichting.nl](http://www.tuinenstichting.nl);
-  volg de Tuinenstichting op Twitter, of 'like' de
-  Tuinenstichtingpagina op Facebook.

De jaarlijkse donatie voor particulieren bedraagt minimaal € 47,-, buitenland € 50,-; 5-jaars lidmaatschap € 188,-, dus 1 jaar gratis (buitenland € 200,-); 1 jaar junior/student € 30,- (kopie legitimatie meesturen). Het donateurschap geldt per kalenderjaar en wordt automatisch verlengd, tenzij de donateur opzegt vóór 1 november van het lopende jaar. Daarnaast kent de NTs geschenk- en bedrijfsdonateurschappen. Bij het bureau is informatie te verkrijgen over het doen van schenkingen en legaten.

## Voorwoord

De periode dat de rozen bloeien, is een hoogtepunt in het tuinjaar. Rozen typeren de zomer met hun diepe geuren, in juni vermengd met boerenjasmijn of pas gemaaid gras en hun koele blaadjes op een warme zomerdag. Dat is het moment dat de tuinier stopt met werken, een stapje terug doet en geniet. Mét het rozennummer van het Tuinjournaal.

In de Nederlanden werden zeker al in de zestiende eeuw rozen gekweekt. Bekend is dat rozen voorkwamen in de tuinen van de paleizen van de Oranjes. In de negentiende eeuw ontstonden de eerste rosaria, in navolging van de beroemde rozentuin van Joséphine de Beauharnais, echtgenote van keizer Napoleon I. Op het kasteel van Malmaison liet zij een rozentuin aanleggen met alle in die tijd bekende rozen.

Éva Kovács ging terug in de historie, via de rozentuin van Malmaison en de verschillende stromingen in de rozenwereld, met voorbeelden van rozensoorten.

In Nederland wordt het rosarium eigenlijk pas populair in het laatste kwart van de negentiende eeuw, schrijft Tjitske Brolsma namens de Nederlandse Rozenvereniging.

Nederland heeft diverse rosaria. Korneel Aschman schrijft over het Rosarium Oudwijk in Utrecht, dat tussen 1911 en 1913 is ontworpen door tuinarchitect J.J. Denier van der Gon voor de vereniging van rozenkwekers 'Nos Jungunt Rosae' (ons verenigen de rozen). De in 2007 gerestaureerde rozentuin van kasteel De Haar, die het omslag siert, wordt beschreven door Piet Bakker. De rozentuin is in 1913 aangelegd als herinnering aan de oudste zoon van baron Etienne van Zuylen van Nyevelt van de Haar. Piet Bakker schetst eveneens de toekomst van de rozencollectie in het Belmonte Arboretum in Wageningen; van belang omdat het onze enige botanische rozencollectie is. Ronald van Immerseel schrijft over de verborgen rozentuin van de buitenplaats Nijenburg in Heiloo.

Onze Belgische zusterorganisatie Open Tuinen van België/Jardins Ouverts de Belgique viert haar twintigjarig bestaan. Julia Voskuil bezocht algemeen secretaris Dominique Heymans. De Nederlandse Tuinenstichting organiseert op 28 augustus een speciale dag voor al haar donateurs bij kwekerij 'In Goede Aarde' in Biervliet. Leslie Leijenhorst nam alvast een kijkje bij deze bijzondere kweker.

Marian Lenshoek  
Hoofdredacteur





NTS-NIEUWS 6 en 7

Nieuw op de website: artikelen uit het Tuinjournaal.

De jaarlijkse Vrijwilligersdag op de buitenplaats Vreedenhorst.

8

**Open tuin hoeft geen horecaverunning te hebben**

Particuliere open tuinen dragen bij aan de toeristische ontwikkeling in een gemeente.

*Gea de Groot-Op den Brouw*

**Tuinen voor de roos**

De meest beroemde rozentuin lag eind achttiende eeuw in het park van Château Malmaison.

*Éva Kovács*

ROZEN 9

ROZEN 10 en 11

**Rozen voor de tuin**

Eind negentiende eeuw is de roos langzaam herontdekt als volwaardige plant in de border.

*Éva Kovács*

ROZEN 12 en 13

**Vroege rosaria in Nederland**

In Nederland wordt het rosarium populair in het laatste kwart van de negentiende eeuw. Aanvankelijk aangelegd door buitenlandse tuin-architecten, later vooral door Hugo Poortman en Leonard Springer.

*Tjitske Brolsma*

ROZEN 14 en 15

**I (never) promised you a rose garden....**

**Een Engelse rozentuin in Heiloo**

Of ooit een rozentuin bij buitenplaats Nijenburg bij Heiloo is gerealiseerd is niet bekend; wel is een ontwerp uit 1820 bewaard gebleven.

*Ronald van Immerseel*

**De rozencollectie in Arboretum Belmonte te Wageningen**

De rozencollectie van de Stichting Belmonte Arboretum behoort tot de grootste en belangrijkste van de wereld.

*Piet Bakker*

ROZEN 16 en 17

**Oudwijk: het oudste openbare rosarium in Nederland**

Het Rosarium Oudwijk is het oudste openbaar toegankelijke Nederlandse rosarium.

*Korneel Aschman*

**De nieuwe rozentuin bij kasteel De Haar**

Bij de renovatie is bewust niet gekozen voor kleurvakken, maar voor een oogverblindende rozenweide.

*Piet Bakker*

18 t/m 20

**Kwekerij In Goede Aarde: Groen Walhalla in weids Zeeuws-Vlaanderen**

De tuin en kwekerij in Biervliet vormen een inspiratiebron en een 'levende catalogus'.

*Leslie Leijenhorst*

21

**Tuinen open in Groningen, Drenthe en Nedersaksen**

Veel tuinen in het noorden, aangesloten bij 'Het Tuinpad Op' zijn in diverse weekenden in juni open voor het publiek.

*Jannie Bos*

**Copijn tweehonderdvijftig jaar betrokken bij groen (1763-2013)**

De naam 'Copijn' is synoniem met tuin- en landschapsarchitecten, boomspecialisten en groenbeheer.

*Anne Mieke Backer*

EXCURSIECOMMISSIE 22 en 23

**NTS-excursies in 2014: Drenthe en het Belgisch-Nederlandse grensgebied**

De Nederlandse Tuinenstichting organiseert eind mei een excursie naar Drenthe. In september organiseren we een bezoek aan de landgoederen Jorissenhoeve in Schijf en Hemelrijk in Essen (België).

*Carla de Jonge*

**Ontdekkingen over verborgen buiten op Walcheren**

Historisch onderzoek leidde dit voorjaar tot een publicatie over de buitenplaats Ravestein in Grijskerke.

*Marian Lenshoek*

ROZEN OPENTUINENCOMMISSIE 24 en 25

**Een leven vol rozen**

Rozen, rozen en nog eens rozen typeren de tuin van Henk en Brigitte Gentis-Van Dam Merrett.

*Brigitte Gentis en Jet van Dam van Isselt*

MONUMENTENCOMMISSIE 26 en 27

**Utrechts Julianapark verdient gemeentelijke monumentenstatus**

Het Julianapark in Utrecht heeft een hoge cultuurhistorische waarde, maar staat niet op de gemeentelijke monumentenlijst.

*Lenneke Berkhout*

28 en 29

**'Open Tuinen van België' viert vierde lustrum**

Kennis delen en uitwisselen staat hoog in het vaandel bij onze Belgische zustervereniging. Voor leden van de vereniging 'Open Tuinen van België' zijn in juni 39 privétuinen open in de gehele provincie Antwerpen, waarvan vijftien nieuwe 'verborgen schatten'.

*Julia Voskuil*

RECENSIES 30

**Recensies**

*Leslie Leijenhorst*



## Groene kennisbank op website



Belangrijk voor de Nederlandse Tuinenstichting is het beschikbaar stellen van informatie over groen cultureel erfgoed aan een breed publiek. Op onze website zijn sinds kort artikelen beschikbaar die vanaf 2009 in het Tuinjournaal zijn verschenen. Via een trefwoordenregister zijn de artikelen terug te vinden op onderwerp.

Wie zoekt naar inhoudelijke informatie over uiteenlopende onderwerpen als 'botanische tuinen', 'leifruit', 'de wederopbouwperiode' of 'Hollands-classicistische tuinkunst', kan door te

klikken op een trefwoord alle artikelen vinden over deze onderwerpen. De NTs denkt hiermee geïnteresseerde studenten of liefhebbers van groen cultureel erfgoed van dienst te kunnen zijn. Via de trefwoorden wordt onze website via Google nog beter vindbaar. Zo wordt onze website steeds meer een plek waar mensen terecht komen die op zoek zijn naar algemene of juist specifieke informatie over groen erfgoed.

## Michiel Plomp voorzitter Excursiecommissie



Michiel Plomp is de nieuwe voorzitter van de excursiecommissie. Michiel studeerde kunstgeschiedenis in Utrecht, promoveerde in Groningen en heeft gewerkt in verschillende musea in binnen- en buitenland, waaronder het Metropolitan Museum of Art in New York. Momenteel is hij Hoofdconservator Kunstverzamelingen in het Haarlemse Teylers Museum. In het verleden heeft hij reizen begeleid voor Openbaar Kunstbezit en Groei & Bloei. Michiel werkte als vrijwilliger bij de Oude Hortus van het huidige Universiteitsmuseum in Utrecht.

Net als vorig jaar zal op de Open Tuinendagen in Utrecht op 28 juni in zijn tuin een stand staan van de Nederlandse Tuinenstichting.

## Vrijwilliger gezocht voor onze Public Relations

De Commissie PR/Communicatie zoekt uitbreiding. Geïnteresseerden met ervaring op het gebied van communicatie en/of journalistiek kunnen contact opnemen met bestuurslid **Emilie Goossens** via [horst.goossens@planet.nl](mailto:horst.goossens@planet.nl).

## Regiodagen voor Zeeuwse en Brabantse opentuinigenaren

Tijdens de regiodag voor opentuinigenaren in Zeeland werden de tuineigenaren gastvrij ontvangen door Arie en Ina van der Zwan in Poortvliet (tuin nr: 231, Open Tuinen Gids 2014). Hun landelijke tuin met mooie zichtassen ligt achter de zeedijk van de Oosterschelde. Na de ontvangst en rondleiding verlieten de gasten voldaan en beladen met zakken vol rijpe pruimen deze boeiende tuin.

Dertig Brabantse opentuinigenaren kwamen bijeen in de Tuin aan het Boord in Nuenen van Matt en Dini Baten (tuin nr 257, Open Tuinen Gids 2014). Na een openingswoord door Gonno Doorman als voorzitter van de Open Tuinen Commissie, volgde een rondvraag over de ervaringen met de openstelling, waarbij interessante en hilarische ervaringen ter sprake kwamen.



Foto - Cocky de Groot

## Vrijwilligersdag op Vreedendorst

Verkiezing Vrijwilliger van het Jaar en afscheid twee bestuursleden



Bloemen voor Marianne van Lidth de Jeude en Lietje de Vree.

Foto's - Brigitte Gents-Van Dam Merrett en Christie Weduwer



Op de jaarlijkse Vrijwilligersdag van de Nederlandse Tuinenstichting op 8 maart is Lietje de Vree uitgeroepen tot Vrijwilliger van het Jaar. Lietje is lid van de Open Tuinen Commissie en bezoekt, keurt en beschrijft al vele jaren nieuwe tuinen voor de Open Tuinen Gids, die mede daardoor dit jaar een recordaantal van 300 open tuinen bevat. Zij doet dit alles met tomeloze energie en veel kennis van zaken. Voorzitter Beline Geertsema overhandigde haar een gegraveerde NTs-bokaal en bloemen.

Van twee bestuursleden werd afscheid genomen: Carla de Jonge van de Excursiecommissie en Marianne van Lidth de Jeude van de Publicatiecommissie. Beiden verlaten de NTs na tientallen jaren. Zij hadden een grote inbreng in het bestuur. De Nederlandse Tuinenstichting is Lietje, Marianne en Carla zeer dankbaar voor hun inzet en enthousiasme.

De Vrijwilligersdag vond plaats op de buitenplaats Vreedendorst aan de Vecht; een prachtige en drukbezochte dag. Het is de plek waar NTs-bedrijfsdonateur 'Groenpartners' van Kees Beelaerts van Blokland en Melle Wierper is gevestigd. De NTs is door beiden op deze dag zeer gastvrij ontvangen. In zijn lezing vertelde Kees Beelaerts over de inrichting van zijn geboortegrond op de buitenplaats Vreedendorst en over zijn bevlogenheid voor tuinarcheologie, een in Nederland redelijk onontgonnen tak van wetenschap. Een uitgebreide rondleiding over de zeven hectare tellende buitenplaats gaf een helder inzicht in de historische ontwikkeling van deze plek.



## Rectificaties en Aanvullingen Open Tuinen Gids 2014

### Provincie Friesland:

**Tuin nr 43 De Veenhoop:** Privétuin van Ton ter Linden en Gert Tabak. **Beperkte openingstijden:** de weekenden 24/25 mei; 7/8 juni; 12/13 juli; 16/17 augustus (**gratis voor donateurs**) en 13/14 sept. Groepen van 10-25 personen op afspraak.

### Provincie Utrecht

**Tuin nr 172 Veenendaal De Palmentuin:** **Juiste route:** A12 afrit 23 (niet 23a), richting Veenendaal. Bij eerste verkeerslicht rechtdoor en links voorsorteren, bij tweede verkeerslicht links ('Grote Beer') bij derde verkeerslicht rechts = Stationsstraat, gaat over in Prins Bernhardlaan. Tweede weg links (voor oversteekplaats) = Korte Dreef. Eerste straat links = Parelgras (woonerf) inrijden en aan het eind parkeren. Adres is een vrijstaande woning achter om de hoek links.

### Provincie Zuid-Holland

**Leiden:** In de binnenstad van Leiden is in het weekend van 14 en 15 juni en op 21 en 22 juni (Groei & Bloei-weekend) **een nieuwe donateurstuin** open. In deze romantische tuin aan Leidens mooiste gracht bepalen in dit seizoen de vele ramblers die zich langs muren en pergola slingeren het beeld. Openingstijden: van 11.00-17.00 uur. Adres: Armanda Canneman, Rapenburg 18, Leiden. Kijk voor een sfeerbeschrijving op [www.mandjbloemen.nl](http://www.mandjbloemen.nl).

### Provincie Zeeland

**Tuin nr 232 Poortvliet:** 't Oefje' doet alleen mee aan Evenement nr 46 de 'Zeeuwse Tuin 2 daagse'.

### Provincie Noord-Brabant

**Tuin nr 256 Maarheze:** 'Tuin in het Bos': **juiste telefoonnummer: 0495-591948.**

# Open tuin hoeft geen horecavergunning te hebben

In 2009 stelt een tuineigenaar haar nieuwe tuin, na een verhuizing, open voor publiek. De fraaie tuin trekt veel bezoekers. Er wordt koffie en thee geschonken, zoals dat ook gebeurde in haar vorige tuin in Etten-Leur.

Tekst - Gea de Groot-Op den Brouw Foto - Marian Lenshoek

## Schillen en dozen

Op een hoek van de tuin worden twee bankjes geplaatst voor de fietsers die de fietsroute langs de tuin gebruiken. De fietsers maken dankbaar gebruik van de bankjes, maar laten de eigenaar de schillen en de dozen. De tuineigenaar vraagt de gemeente om een afvalbak te plaatsen. Die afvalbak komt er niet. De betrokken ambtenaar stelt dat de open tuin fungeert als een horeca-instelling, maar dat daarvoor geen vergunning is verleend door de gemeente. Er zouden hierover al heel veel klachten bij de gemeente zijn binnengekomen. De eigenaresse legt uit dat restaurants niet voor concurrentie hoeven te vrezen, omdat zij juist groepen doorverwijst die willen lunchen. De ambtenaar houdt echter voet bij stuk en baseert zich daarbij vooral op het grote aantal bezoekers aan de tuin.

## Niet vergunningplichtig

Op een door de NTs georganiseerde regiobijeenkomst van open-tuineigenaren stelt de eigenaar het probleem aan de orde. Via de Open Tuinen Commissie komt het terecht bij het NTs-bestuur. Men herinnert zich dat dit in het verleden ook al eens heeft



Belangrijke toegevoegde waarde van open tuinen.

gespeeld. Het bestuur besluit hulp te bieden. Als secretaris, tevens jurist en lid van de Open Tuinen Commissie, vergezel ik de eigenaresse samen met de voorzitter van de Open Tuinen Commissie bij een gesprek met de wethouder. Aan de hand van de Open Tuinen Gids kunnen we de wethouder er van overtuigen dat open tuinen nergens in het land vergunningplichtig zijn en dat in een vergelijkbaar geval in het verleden de gemeente haar standpunt had herzien. De wethouder toont begrip en zegt toe zich te zullen aansluiten bij het landelijke beleid. Hij bedankt de eigenaresse zelfs voor haar bijdrage aan de toeristische ontwikkeling van de gemeente.

Alle betrokkenen waren blij met de uitkomst; de eigenaresse die bijna had besloten de tuin te sluiten, de Open Tuinen Commissie die een prachtige tuin in de Open Tuinen Gids heeft kunnen handhaven, en het bestuur dat praktisch iets heeft kunnen betekenen voor een NTs-donateur. Dit alles dankzij de wethouder die heeft laten zien niet afhankelijk te zijn van het oordeel van de ambtenaar.

Maar het muisje had nog een staartje. Vele weken na het gesprek met de wethouder en pas na ons verzoek om een schriftelijke bevestiging, laat de gemeente weten in te zien dat een horecavergunning alleen vereist is wanneer alcohol geschonken wordt. Maar kennelijk ingefluisterd door de toeristisch ambtenaar, wordt aangegeven dat streng het oog zal worden gehouden op alle activiteiten rond de open tuin. De ambtenaar vindt het zelfs nodig de eigenaresse ervoor te waarschuwen dat geen koekjes bij de koffie mogen worden geserveerd en dat er niet te veel bezoekers tegelijk mogen komen. Tijdens de NTs-excursie van 13 september a.s. bezoeken zij deze tuin.



Tekst en fotografie - Éva Kovács

Siertuinen waarin de roos de hoofdrol speelde, kennen wij nog niet zo lang. Een van de vroegste en ongetwijfeld meest beroemde rozentuinen lag in het park van Château Malmaison, naast Parijs, aangelegd in 1799 door Joséphine, de eerste vrouw van Napoleon.

Haar streven was niet alleen een prachtige tuin, maar ook een zo groot mogelijke verzameling planten, met rozen voorop, aan te leggen. De rozen werden in kleine bedden getoond om de schoonheid en geur van de bloemen van dichtbij te kunnen bewonderen. Voor de rankende soorten werden allerlei sierlijke tuinelementen, zoals bogen, zuilen en tempeltjes gebouwd. Na het overlijden van Joséphine in 1814, bleef van de collecties in Malmaison niets meer over, maar de meeste rozen uit haar tijd zijn door P. J. Redouté op unieke tekeningen vereeuwigd. De rozenmode die zij in gang zette, heeft sindsdien een overvloed aan nieuwe rozen opgeleverd.

## Prototype

Met het ontstaan van Joséphine's collectie was het prototype van een rozentuin geboren. Toch duurde het nog bijna een eeuw, voordat rosaria - grootschalige, overzichtelijke tuinen gewijd aan de roos - aangelegd werden. De eerste ligt ook in de buurt van Parijs, in L'Hay-les-Roses (1898) met toen 7.000 en tegenwoordig 16.000 rozen. Samen met de rozentuin van Château Bagatelle (1906) eerste klas ambassadeurs voor de roos. Wie nog twijfels over rozen mocht hebben, moet zeker naar deze mooie tuinen toe.

**Boven:** De rozentuin van Château Bagatelle in Parijs.  
**Onder:** Ramblerrozen in Roseraie de L'Hay / Rosereraie du Val-de-Marne.





De roos is waarschijnlijk onze meest geliefde bloem. Duizenden jaren gekweekt, geselecteerd en gekoesterd. Gedurende de laatste twee eeuwen is de toevloed van nieuwe rozen enorm geworden. Sommige waren populairder dan andere, maar hun glorie was van vluchtige aard. Rozen zijn onderhevig aan de grillen van de mode.

Tekst en fotografie - Éva Kovács

#### Van bloem naar plant

De Franse keizerin Joséphine's liefde voor rozen bleek het startsein te zijn voor de zoektocht naar de perfecte roos. Deze selectie richtte zich op de individuele bloem. De plant als geheel telde niet mee. De grote en kleurige bloemen waren op zich prachtig, maar plant en bloem bezaten weinig natuurlijke gratie. Het besef dat rozen meer potentie hadden dan (snij)bloemen te zijn en dat met rozen meer te creëren viel dan saaie bedden in een afgelegen deel van de tuin, begon pas aan het einde van de negentiende eeuw te groeien. De roos werd langzaam weer als plant voor de tuin herontdekt en hoewel de historische rozen van Joséphine in de vergetelheid raakten, waren haar romantische tuinelementen; de priëlen, bogen en zuilen terug van weggeweest.

De rol die groenauteurs in dit proces hadden, mag niet worden onderschat. Vooral het werk van William Robinson is van grote invloed geweest. Hij geloofde in natuurlijke schoonheid en pleitte ervoor dat rozen in hun geheel werden beoordeeld en als volwaardige planten in de directe omgeving van het huis werden geïntegreerd. Het liefst in een permanente, gemengde beplanting. "Weg met de seizoensgebonden perkplanten" en de daarbij horende "lelijke kale grond" was zijn credo. In zijn boek *The Wild Garden* (1870) ging hij nog verder en besteedde hij al een heel hoofdstuk aan de roos. Het zou toch nog bijna een eeuw duren voordat Robinsons visie om rozen op een natuurlijke wijze toe te passen praktisch werd. Zijn advies om rozen met andere planten te combineren, kreeg wel sneller gehoor.

Boven vlnr:  
Natuurlijke sfeer in de tuinen van Ton ter Linden in De Veenhoop (tuin nr. 43 Open Tuinen Gids 2014).

Japane bottelrozen in de tuin van Ton ter Linden.

Gallicaroes 'Empress Joséphine' en Albaroes 'Alba Maxima' in de rozentuin van Mottisfont Abbey in Hampshire, ontworpen door Graham Stuart Thomas.

#### Samen sterk

Eerst kwamen randen en onderbeplanting in de rozenbedden met sleutelbloemen, viooltjes en anjertjes. Later, in de tweede helft van de twintigste eeuw, ontstond de trend om de rozen op een vrijere manier met vaste planten, bollen en andere heesters in een gemengde border te combineren. Habitus, blad, bottel en herfstkleur kregen eindelijk ook aandacht. Het waren vooral de liefhebbers van de historische rozen die deze stijl presenteerden, met Sissinghurst als hoogtepunt. Hier vullen andere planten de rozen evenwichtig aan en zijn de kleurencombinaties zacht en elegant.

De opkomst van de historische rozen en de bijbehorende beplantingsstijl is grotendeels aan de publicaties en het werk van Graham Stuart Thomas te danken. In zijn drie rozenboeken (1955, 1962, 1965; in 1994 herzien en samengevoegd in één band) bracht hij de historische heesterrozen weer in de belangstelling. Zijn stijl is de voortzetting van de goed beschreven en gelezen ideeën van Gertrude Jekyll, aan het begin van de twintigste eeuw.

De overheersing van de theehybriden en de dalende populariteit van de roos in het algemeen, duurden toch nog zeker tot de jaren zeventig, toen David Austin met zijn 'Engelse rozen' een nieuwe liefhebbersgroep aantrok. Hem is het gelukt de beste eigenschappen van historische rozen en moderne rozen te combineren. De rozen van Joséphine waren terug, maar in een groter kleurengamma, en met langere bloeiperiodes.

#### Duurzaam

De rozenmode bleef grillig. In de laatste decennia is een nieuwe beweging op komst, gebaseerd op ecologie. Deze benadering bevordert het duurzaam samenleven van plantengroepen die zich in evenwicht met elkaar en met hun omgeving ontwikkelen. Deze stroming is in Duitsland begonnen, maar haar wortels liggen in de ideeën van Robinson. Blad, bottel en natuurlijke habitus tellen allemaal mee, maar ook factoren als onderhoudsvriendelijkheid, ziekte- en weerbestedigheid spelen een belangrijke rol. De kwaliteit van de bloemen is meer ondergeschikt, ze mogen klein, onregelmatig en enkel zijn.

Mode, trends en lifestyle veranderden de roos, maar een roos blijft een roos en verdient een plaats in iedere tuin.



Gemengde borders in Mottisfont met historische rozen in de hoofdrol.

thema  
rozen





# Vroege rosaria in Nederland

Rosaria zijn van alle tijden. In Europa komen ze al voor sinds de Klassieke Oudheid. Begin negentiende eeuw raakt de gemengde tuinstijl in zwang en vindt een opleving plaats in de aanleg van rozentuinen. Binnen de overwegend groene landschapstuin, keren kleurrijke formele bloementuinen terug en met name de roos is populair. Dit is niet los te zien van de import uit China rond 1800 van een viertal oude cultuurvariëteiten van *Rosa chinensis*. Kruising verrijkt de inheemse rozenflora met nieuwe bloemvormen, kleuren en geuren, maar bovenal met een herhaalde bloei.

Tekst - Tjitske Brolsma Fotografie - Jolco Brolsma



**Met de klok mee:** Rosarium op het landgoed De Paauw in Wassenaar.  
Rosarium bij Kasteel Weldam te Goor.  
Auguste Viktoria Rozentuin bij Huis Doorn.  
Rosarium bij het Vredespaleis in Den Haag.

## Nederland

In Nederland wordt het rosarium populair in het laatste kwart van de negentiende eeuw. Dit is later dan in de ons omringende landen, omdat de gemengde tuinstijl ook pas later haar intrede doet. Rozentuinen verschijnen het eerst op landgoederen en kastelen, daarna bij landhuizen en villa's en tenslotte in openbare parken en plantsoenen. Het hoogtepunt van de aanleg van particuliere rosaria ligt rond 1915; dat van de openbare rosaria tussen 1920 en 1940. Aanvankelijk worden rosaria ontworpen door buitenlandse tuinarchitecten zoals de Duitser H.H.A. Wentzel en de Fransman E. F. André. Nederlandse tuinarchitecten uit de bloeitijd van het rosarium zijn H.A.C. Poortman en L.A. Springer. De Vereniging tot bevordering der Rozenteelt 'Nos Jungunt Rosae' stimuleert de aanleg van openbare rosaria.

## De Paauw

Als vroegste Nederlands rosarium is dat van Huis De Paauw in Wassenaar te beschouwen. Opdrachtgever is prins Frederik, de tweede zoon van koning Willem I. Park en tuin worden in 1854 ontworpen door genoemde H.H.A. Wentzel en in 1858 uitgevoerd door zijn landgenoot C.E.A. Petzold. De tuinbaas van de prins dingt destijds al mee naar prijzen in de sectie rozen van de grote tuinbouwtentoonstellingen. En de vermaarde rozenkwekers Soupert & Notting uit Luxemburg, van wie de prins zijn rozen betrok, vereert prins Frederik zelfs met een aan hem opgedragen roos.

## Kasteel Weldam

Het rosarium bij kasteel Weldam te Goor geldt als het oudste Nederlandse rosarium binnen de gemengde tuinstijl. Edouard André maakt in 1886 het ontwerp, dat door Hugo Poortman wordt uitgevoerd. De opdrachtgever, graaf Van Aldenburg Bentinck, is zeer tevreden met het resultaat en vraagt Poortman zijn rentmeester te worden. Gevolg van deze aanstelling is, dat het grootste deel van diens opdrachtgevers tot de adel behoort en hij zich vooral met de tuinaanleg van grote landgoederen bezig houdt. Zo richt hij rozentuinen in op Kasteel Amerongen (1889), Huis Doorn (1903), Kasteel Middachten (1926) en Het Warmelo (1929), die alle nog bestaan.

## Instructietuin

Begin twintigste eeuw is Leonard Springer onmiskenbaar de belangrijkste ontwerper van rosaria in ons land. Hoewel Springer in de eerste plaats een

vroeg rosaria



De instructietuin met rosarium bij de Rijkstuinbouwschool te Wageningen.  
(LUW-SC inv.nr. 01.528.01)

bomenman was en geen uitgesproken bloemenliefhebber, maakt hij voor de roos een uitzondering. Springer werkt vooral voor industriëlen en andere welgestelden. Maar zijn vroegst uitgevoerde rozentuin was te vinden in de instructietuin van de Rijkstuinbouwschool te Wageningen, waarvoor hij in 1895 de ontwerpopdracht krijgt. Van 1897 tot 1900 is hij als docent Tuinkunst verbonden aan deze in 1876 opgerichte tuinbouwschool (nu Wageningen UR). De Tweede Wereldoorlog richt in de instructietuin veel schade aan; in 1945 wordt op deze plaats de botanische tuin 'De Dreijen' aangelegd.

## Nos Jungunt Rosae

De Vereniging tot bevordering der Rozenteelt 'Nos Jungunt Rosae' ofwel 'Ons verenigen de rozen' (NJR), is opgericht in 1891 door rozenkwekers en eigenaren van buitenplaatsen. Zij speelt een belangrijke rol bij de stichting van openbare rosaria om zo "de liefde voor de roos onder het Nederlandsche volk te verbreiden". Van de dertien op initiatief van NJR aangelegde rozentuinen bestaat nu nog een tiental. Als eerste werd in 1913 het rosarium Oudwijk in het Utrechtse Hogelandspark aangelegd.

## Vredespaleis

Nog in hetzelfde jaar volgt de opening van een rosarium in de tuin van het Vredespaleis. 'Nos Jungunt Rosae' zou, zoals gebruikelijk, de rozen leveren en tekende hierbij aan: "Alleen zouden wij er onzerzijds prijs op stellen, indien volstaan kon worden met soorten op Nederlandschen bodem gekweekt, opdat het geschenk een volmaakt Nederlandsch karakter drage". Hoewel hier te lande de rozencultuur zich dus iets later ontwikkelde dan elders, is zij inmiddels tot volle bloei gekomen.

Meer informatie: [www.rozenvereniging.nl](http://www.rozenvereniging.nl)

**Bronnen:** Artikelen van Tjitske Brolsma in het Rozenbulletin:

'De geschiedenis van het rosarium in Europa', april 2009, pp. 4-8.

'Vroege particuliere en openbare rosaria in Nederland', juli 2009, pp.10-13.

'De rosaria van Leonard Springer', november 2009, pp. 4-7.



Omstreeks 1820 werd op de buitenplaats de Nijenburg bij Heiloo het 'Engelsch werk' aangelegd. Eigenaar van de Nijenburg (in 1710 gebouwd op de plek van een voorganger) was de patriot Cornelis van Foreest. De ontwerper van dit parkje in landschapsstijl was zijn zwager, de oranjegezinde militair Leonard baron Delen. Bijzonder is dat zowel het ontwerp als de bijbehorende toelichting in briefvorm bewaard zijn gebleven.

Tekst - Ronald van Immerseel

# I (never) promised you a rose garden....

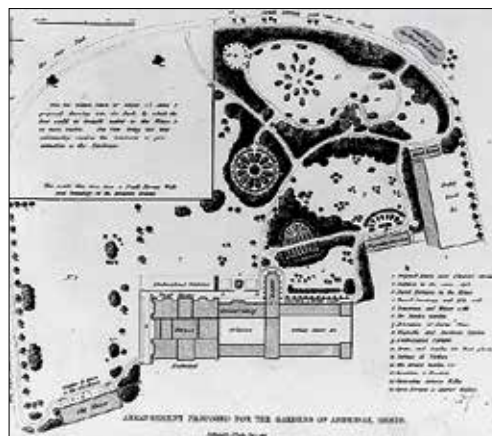
## Een Engelse rozentuin in Heiloo



Jeanette Agnes van Delen (1762-1830) door Taco Scheltema omstreeks 1800. Collectie Stedelijk Museum Alkmaar, bruikleen van Stichting Van Foreest en Van Egmond van de Nijenburg.



Cornelis van Foreest (1756-1825) door Taco Scheltema omstreeks 1800. Colectie. Stedelijk Museum Alkmaar, bruikleen van Stichting Van Foreest en Van Egmond van de Nijenburg.



Ontwerp voor Ashridge park door Humphry Repton uit 1816.

### Onverwagte regulariteit

Opvallend aan het ontwerp in landschapsstijl is het voorstel hierbinnen een bloementuin aan te leggen. Cornelis wilde eigenlijk liever een kwekerij in de aanleg op deze plek, maar de bloementuin was een wens van Cornelis' echtgenote Jeanette Agnes. De geometrische vorm van de bloementuin, een padenkruis in een cirkel, binnen een aanleg in landschapsstijl omstreeks 1820 is bijzonder. Dit was volgens Leonard echter een bewuste keuze: "de aanleg daarvan is merklijk stijf, dog dit heb ik gedaan des Contrastes wegen, een tijd lang door kronkelpaden gewandeld hebbende frapeerd de onverwagte regulariteit, dit contrast wordt nog verhoogd door het smalle kronkelende padje dat den toegang uitmaakt, misschien is deze 'avenue' wat ongemaklijk, echter beschouwd ik het als hoofdregel tot zulke partheijen die in het binnenste leggen geene hoofdwegen te leggen, die partheijen zouden daardoor het afzonderde dat hun karakteriseerd verliezen".

### Naar Engels voorbeeld

Schoonzusters grote wens werd geïnspireerd door Humphry Repton. Deze beroemde Engelse landschapsarchitect schreef in zijn *Fragments on the Theory and Practise of Landscape Gardening* (1816) over de aanleg van rozentuinen: "except where it is annexed to the house, should not be visible from the roads or general walks about the place. It may therefore be of a character totally different from the rest of the scenery and its decorations should be as much those of art as of nature (...) Flowergardens on a small scale may, with propriety, be formal and artificial".

Leonard zal bekend zijn geweest met het werk van Repton door zijn verblijf in Engeland in de periode 1795-1802. In 1795 was Leonard stadhouder Willem V gevolgd op zijn vlucht naar Engeland. Leonards woorden zijn een herhaling van Reptons ideeën. Leonards bloementuin in het ontwerp is een regelrechte echo van de rozentuin op landgoed Ashridge in Hertfordshire. Hier ontwierp Repton in opdracht van graaf Bridgewater een park in landschapsstijl met daarbinnen een geometrisch vormgegeven en goed verborgen rozentuin.

Of de bloementuin op de Nijenburg daadwerkelijk is aangelegd of dat Cornelis toch zijn kwekerij heeft doorgedrukt is niet bekend. In het laatste geval kon Cornelis met recht zeggen; "I (never) promised you a rose garden".

# De rozencollectie in Arboretum Belmonte te Wageningen

Tekst en fotografie - Piet Bakker

De rozencollectie in Wageningen behoort tot de grootste en belangrijkste van de wereld. Zij is onderdeel van de Nationale Plantencollectie (zie: [www.botanischetuinen.nl](http://www.botanischetuinen.nl)) en als speerpuntcollectie internationaal gezien zeer waardevol.

Naast een paar honderd verschillende soorten en variëteiten wilde rozen uit Europa, Noord-Amerika en Azië groeien hier diverse historische rozen die door eeuwenlange kruising, mutatie en selectie zijn ontstaan uit een klein aantal wilde soorten. Verscheidene van deze oude cultuurvariëteiten zijn niet meer in de handel verkrijgbaar. De rozencollectie is grotendeels in de jaren tachtig van de twintigste eeuw verzameld door rozenexpert Jan Belder. Dankzij zadenuitwisseling met botanische tuinen in de hele wereld is een omvangrijke verzameling ontstaan die nog steeds belangrijk is voor het werk van rozenkwekers.

Aanvankelijk was de collectie verspreid over twee locaties. De meeste rozen stonden in Arboretum De Drieyen (het zogenaamde 'kleine arboretum'). In 2011 zijn de meeste struiken overgeplant naar Belmonte (het 'grote arboretum'). Daar zijn nu circa 700 verschillende accessies (herkomsten) aanwezig. Bovendien zijn er type-exemplaren

aanwezig van enige cultivars die in dit arboretum zijn ontstaan. Uniek is de zogenaamde Doorenbos-collectie die een aantal vormen van de duinroos (*Rosa spinosissima*, synoniem *Rosa pimpinellifolia*) bevat.

### Verzameling bedreigd en gered

De universiteit besloot in 1987 om het onderhoud tot een minimum te beperken. In 2009 besliste Wageningen UR dat de rozencollectie niet meer nodig was voor onderwijs en onderzoek. Dankzij een actie van de Nederlandse Tuinenstichting en de Nederlandse Rozenvereniging raakte de universiteit ervan overtuigd dat het om een unieke collectie ging. Sinds 2011 staan de rozen op één locatie en zijn ze veilig onder de hoede van de inmiddels opgerichte Stichting Belmonte Arboretum. Evenals op de vorige locatie staan alle rozen op Belmonte kriskras door elkaar. Er zal een plan worden uitgewerkt om de rozen op een aantrekkelijke en overzichtelijke manier te presenteren. Bovendien wordt een deelcollectie inheemse rozen van Nederland toegevoegd.

### Belang voor rozenkwekers

De rozencollectie is nog steeds van belang voor het veredelingswerk van rozenkwekers. Alle moderne rozen bezitten namelijk een zeer smalle genetische basis; wilde soorten vormen een onmisbare bron voor het inkruisen van eigenschappen die de ziekteresistentie en winterhardheid van nieuwe tuinrozen kunnen verbeteren. Ook zijn in de collectie mogelijkheden voor de keuze van nieuwe rozenonderstammen aanwezig.

*Namens de Nederlandse Tuinenstichting en de Nederlandse Rozenvereniging heeft Piet Bakker zitting in de collectiecommissie van het Arboretum Belmonte te Wageningen. Dit artikel is een bekorte versie van het artikel dat in juni 2013 verscheen in het Bulletin van het Belmonte Arboretum Wageningen.*



De inheemse viltroos (*Rosa tomentosa*) is zeldzaam in ons land.



Dendroloog Doorenbos selecteerde de donkerrode *Rosa* 'Simon Doorenbos' uit een kruising met de inheemse witbloemige duinroos (*Rosa spinosissima*).





## Oudwijk: het oudste openbare rosarium in Nederland

In de langgerekte parkstrook van de Utrechtse wijk Oudwijk ligt het Rosarium Oudwijk op het scharnierpunt tussen het Wilhelminapark en de brede, parkachtige middenberm van de Emmalaan.

Tekst - Korneel Aschman Illustraties - Rudo den Hartog



Rosarium Oudwijk is aangelegd in 1913. Daarmee is het het oudste openbaar toegankelijke Nederlandse rosarium. Het is gesticht op initiatief van rozenkwekersvereniging 'Nos Jungunt Rosae' ('Ons verenigen de rozen'), om de rozenteelt te promoten. De Utrechtse plantsoenmeester J.J. Denier van der Gon (1856-1933) ontwierp het ellipsvormige, symmetrisch opgezette parkje. Kenmerkend zijn nog steeds de witgeverfde smeedijzeren hekwerken, de rozenboog om de entree en vier 'rozenpaviljoens'. Deze paviljoens staan over het centrale cirkelvormige pad, daar waar de zijpaden beginnen. De wandelpaden verdelen het rosarium in elf grote vakken. Hierin werden, in honderdvierenveertig kleine bedden, zo'n honderdvijftig rozenvariëteiten aangeplant. In het hart van de cirkel werd een klassieke fontein geplaatst. Ter hoogte van de cirkel kreeg het rosarium aan weerszijden een entree.

### Gezamenlijke inzet

Om het bezoek aan het populaire parkje letterlijk in goede banen te leiden, werd een parkwachter aangesteld. De rozenkwekersvereniging bood het rosarium in 1913 aan de gemeente Utrecht aan, maar bleef zelf tot 1938 het onderhoud verzorgen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog is de oostelijke entree gesloten, omdat de Duitsers de aangrenzende Stolberglaan in haar geheel vorderden. Na de oorlog is deze entree niet

**Vlnr:**  
**Het rosarium in 1917.**

**Rosa 'Rhapsody in Blue'; met bijna blauw bloeiende bloemen.**

**Rosarium Oudwijk in 2012.**

meer hersteld. In die naoorlogse jaren is het rozenassortiment sterk vereenvoudigd. Het rosarium bleef echter als rozencollectie bestaan, ook in decennia dat rozen in de openbare ruimte veelal werden wegbezuinigd. De aankleding had blijvende aandacht. Zo werd de fontein vervangen door een kleiner waterelement, is op het zuidelijke gazon in 1965 het beeld Vechtende kalkoenen van Theo Mulder geplaatst, en twintig jaar later op het noordelijke gazon het beeld Twee Rustende Duiven van Janko Berman.

Tegenwoordig bestaat het rosarium uit 32 bedden, elk beplant met één variëteit rozenstruik en klimrozen tegen de paviljoens en de entreeboog. De gemeente verzorgt het onderhoud. Daarbij is een bewonersvereniging vanuit de Stolberglaan sterk betrokken bij toezicht en beheer van het rosarium. Zij verzorgt de dagelijkse opening en sluiting van het rosarium en heeft er onder meer voor gezorgd dat bij de rozenvakken weer naambordjes zijn geplaatst.

Het Rosarium Oudwijk is aangewezen als gemeentelijk monument en is dankzij de gezamenlijke inzet nog steeds een bijzondere plek in de wijk.

*Ter ere van het eeuwfeest heeft 'buurman' en betrokken rosariumkenner R. den Hartog een boekje gewijd aan Rosarium Oudwijk. Het boekje is in juni 2013 uitgegeven door Matrijs in de serie cultuurhistorische routes, ISBN: 978-94-6148-024-8, zie voor meer informatie [www.matrijs.com](http://www.matrijs.com).*

Tekst - Piet Bakker  
Fotografie - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed



Het indrukwekkende neogotische kasteel De Haar in Haarzuilens is vanaf 1892 gebouwd op de ruïnes van een middeleeuws slot. Architect was P.J.H. Cuypers. In 1894 ontwierp Hendrik Copijn een plan in eclectische stijl voor de tuinen en het park.

De rozentuin van kasteel De Haar.

## De nieuwe rozentuin bij kasteel De Haar

In 1912 verongelukte Hélin van Zuylen, zoon van de eigenaar, op jonge leeftijd. Ter nagedachtenis aan deze ingrijpende familiegebeurtenis is de rozentuin in 1913 gewijzigd. De rozentuin kreeg de vorm van een wagenwiel met acht spaken en een cirkelvormig binnenpad. In latere jaren is de rozentuin sterk vereenvoudigd.

### Bonte verzameling

Nadat begonnen was met de restauratie van het kasteel, kreeg landschapsarchitect Michael van Gessel in 2007 opdracht om een renovatieplan op te stellen voor tuinen en park. Eigenaar en opdrachtgever is de Stichting Kasteel de Haar, waarin de familie Van Zuylen van Nyevelt (de vorige eigenaar) en de Vereniging Natuurmonumenten vertegenwoordigd zijn. Op verzoek van Michael van Gessel maakte Piet Bakker een beplantingsplan voor de rozentuin.

Michael van Gessel liet zich voor de rozentuin inspireren door het wagenwiel met acht spaken uit 1913. Rond de centraal gelegen put met rozenboog zijn door het toevoegen van een extra pad drie cirkels met rozenbedden ontstaan. Kleurvakken zijn bewust achterwege gelaten: alle rozen zijn kriskras door elkaar geplant. Hierdoor is een bonte verzameling rozen ontstaan, zoals van een particuliere verzamelaar. De diverse kleuren herhalen zich in wild verband, waardoor er sprake is van een oogverblindende rozenweide.

Het gekozen rozensortiment is geselecteerd op basis van bloemkleur, hoogte en resistentie. Er zijn geen felle tinten als oranje, oranjerood en geel gekozen. Getracht is om verscheidene cultivars te zoeken die rond 1913 in zwang waren. In totaal zijn 1052 rozenstruiken in 79 verschillende cultuurvariëteiten geplant. De rozen zijn geleverd door de firma Belle Epoque te Aalsmeer. In de buitenste cirkel zijn hoge heesterrozen gecombineerd met historische rozen, in de middelste cirkel staan stamrozen met een onderbeplanting van lage heesterrozen en in de binnenste cirkel moderne rozen (grootbloemige rozen en trosrozen). Tegen de rozenboog in het centrum van het wagenwiel en de pergola zijn diverse klimrozen geplant.



Het ontwerp van Michael van Gessel voor de rozentuin in de vorm van een wiel met spaken. Ten noorden daarvan liggen de pergola en de buxustuin in neobaroekstijl.

Tekst - Leslie Leijenhorst Fotografie - Kwekerij In Goede Aarde

# KWEKERIJ IN GOEDE AARDE

GROEN WALHALLA IN WEIDS ZEEUWS-VLAANDEREN

Verscholen achter hoge hagen en houtwallen aan een kronkelend eeuwenoud dijkje in Biervliet, ligt kwekerij In Goede Aarde. Slechts een bescheiden bordje bij de poort bevestigt het bestaan van dit groene paradijs. Speciaal voor donateurs is hier op 28 augustus een kwekerijdag. Een voorproefje vanuit dit groene walhalla waar ijle grassen dansen op de wind.

Het dijkje dat in de late middeleeuwen werd aangelegd, moet een flinke duit gekost hebben. Een kapitale dam, vandaar ook de naamgeving. Het is vroeg in het jaar en ik heb grote belangstelling voor bijzonder bollengoed. “Waarom zie ik geen bolgewassen?” Frans Geijsels die samen met zijn vrouw Franny de kwekerij runt: “Die vraag had ik al verwacht. Het is niet dat we niet van bolgewassen houden. We hebben er voor gekozen ons te specialiseren in siergrassen en sterke vaste planten. Uitgangspunt is dat tuin en kwekerij een inspiratiebron zijn, maar ook een soort levende catalogus. We willen mensen tonen hoe verschillende planten fraai met elkaar combineren. En die planten willen we de klant ook kunnen bieden.”

## Tuinkamers

In Goede Aarde bestaat uit een aantal tuinen, waaronder diverse groene kamers, en een kwekerijgedeelte, samen beslaan zij een oppervlakte van zo'n 3.500 m<sup>2</sup>. Deels is bewust gekozen voor kleinere, intieme compartimenten, omdat het niet iedereen gegeven is een immense tuin te hebben. Maar de tuinkamers zijn nooit helemaal omsloten door hoge hagen, want juist die fraaie vergezichten over het weidse Zeeuwse landschap met wuivende tarwen en roggeakkers brengen spanning en dynamiek in de tuin. Zo zien bezoekers hoe verschillende gewassen bij elkaar goed tot hun recht komen op een kleine oppervlakte.

De beplanting bestaat uit sterke vaste planten, siergrassen en hagen, waarbij de nadruk ligt op kleinbloemige vaste planten met natuurlijke vormen. Verder zijn stevigheid en het goed op de klei doen belangrijk. Een favoriete combinatie is bijvoorbeeld *Veronicastrum*, *Phlox* en pimpernel. Drie soorten die als het ware in elkaar smelten. Van grassen spreekt de groeicyclus hen aan en hun lange, ijle silhouetten. Ze blijven het hele jaar door eigenlijk aantrekkelijk. Eerst kleuren ze mooi groen, later bruin of geel. Een favoriet is *Panicum virgatum* 'Shenandoah'.

## Kwekerijbedden

Een nostalgisch paviljoen, waar je koffie of thee kunt drinken, geeft toegang tot de door hagen omgeven kwekerijbedden. Her en der een bankje om van al het 'schoons' te genieten. Bijzonder aan het kwekerijdeel is dat planten niet op alfabet staan gerangschikt, maar op soorten die goed bij elkaar passen. Zo krijgen bezoekers al direct een idee tot welk beeld bepaalde keuzes kunnen leiden. Op een tweede locatie, niet ver van de kwekerij in Biervliet, liggen de



Frans inspecteert zijn planten in de kwekerijbedden.



Franny Geijsels temidden van majestueuze graspollen.

**Links:** Uitbundige siergrassen, sterke vaste planten en strakke hagen.

moederbedden en de rest van de kwekerij. Want naast particulieren, behoren ook diverse hoveniers en tuinarchitecten tot hun klantenkring.

#### Meer dan vierhonderd soorten

Momenteel omvat het sortiment tussen de vier- en vierhonderdvijftig soorten. Er vallen planten af, en er komen nieuwe bij. Woekeraars en vervelend uitzaaiende planten verdwijnen subiet weer uit de collectie. "We zoeken zoveel mogelijk naar soorten die niet op elke hoek verkrijgbaar zijn." En die zonminnend zijn, want die doen het in de tuin van de Geijsels het best. Het streven is uiteindelijk een aanbod van zo'n vijfhonderd soorten te hebben, maar dat is geen wet van Meden en Perzen. Naast de tuin en de kwekerij biedt de rijk geïllustreerde, vierkante, 36-pagina's tellende catalogus volop ideeën. Alle planten worden uitgebreid beschreven, met praktische informatie over kleur, bloeitijd en ideale plek in de tuin, en vaak van een persoonlijke noot voorzien.

#### Pleisterplaats

In Goede Aarde is meer dan een kwekerij. Het is een pleisterplaats met dat ouderwetse gevoel voor dienstbetoon. Zo'n plek waar de eigenaren de tijd nemen voor hun klanten en ze van echt advies voorzien. Maar ook een plek waar je even tot bezinning kunt komen of een gesprekje aan kunt gaan. Heel wat anders dan menig tuincentrum anno nu, waar men meer geïnteresseerd is in het schuiven van trays en kratten en targets halen, dan klanten informeren en goed op weg helpen. Frans: "Het is een voorrecht om zo je boterham te kunnen verdienen."

#### Asterdagen

Een van de recentere initiatieven van Franny en Frans Geijsels zijn de Asterdagen. Ook tot hun eigen verbazing is dit een groot succes geworden. Asters vormen volgens hen een sterk ondergewaardeerde groep planten. Tegelijkertijd geven zij juist aan het einde van het seizoen zo veel kleur en diversiteit. Geijsels denkt dat die onderwaardering mede te maken heeft, zelfs bij enthousiaste tuiniers, met het langzaam wegebben van de belangstelling voor de tuin in dat jaargetijde. Terwijl ijle grassen en asters, met hun warme dan weer uitbundige tinten, de herfst verlengen en zo feestelijk kunnen uitluiden.

#### Tuin Anne Cambier open

Anne Cambier stelt op 28 augustus haar schitterende tuin (tuin nr. 233 in de Open Tuinen Gids 2014) rondom een negentiende hofstede speciaal open voor donateurs van de Nederlandse Tuinenstichting in Retranchement, pal op de Nederlands-Belgische grens; bekend van de oorspronkelijke vestingwerken uit de Tachtigjarige Oorlog. Deze tuin is via een landschappelijke route in twintig minuten te bereiken. Een routebeschrijving is beschikbaar bij de kwekerij.

De tuin is tevens open op zondag 15 juni van 10-18 uur. Gratis entree voor NTs-donateurs.

Anne Cambier, Zeedijk 2, 4525 LN Retranchement  
T 0032 475879623, E annecambier@gmail.com



Weidsheid versus intimiteit.

#### DONATEURSDAG

Donderdag 28 augustus 2014 op kwekerij In Goede Aarde, Biervliet (Z) (tuin nr. 218 in de Open Tuinen Gids 2014). Aanvang: 12.00 uur. Maximum aantal deelnemers: 40 (inschrijving in volgorde van binnenkomst). Franny en Frans Geijsels geven na de ontvangst een rondleiding.

Opgave via NTs: per e-mail [info@tuinenstichting.nl](mailto:info@tuinenstichting.nl) of 020 623 50 58. Toegang: koffie/thee met cake gratis. Lunch zelf meenemen.

In Goede Aarde, Kwekerij en Tuin Kapitalendam 7  
4522 PT Biervliet (Sluis)  
T 0115 402 301  
E [info@kwekerij-ingoedeaarde.nl](mailto:info@kwekerij-ingoedeaarde.nl)



Een romantisch doorkijkje bij de rietgekapte hofstede.

## Tuinen open in Groningen, Drenthe en Nedersaksen

Tekst en fotografie - Jannie Bos

Iedere twee jaar geeft de stichting 'Het Tuinpad Op' een tuinengids uit. Begin dit jaar is de 21<sup>e</sup> editie verschenen; in het Nederlands en het Duits, omdat de gids beschrijvingen bevat van 150 tuinen in Groningen en Drenthe en in noordwestelijk Nedersaksen in Duitsland.

Behalve het uitgeven van de tuinengids organiseert 'Het Tuinpad Op' in bepaalde weekenden zogeheten tuinenmarathons, waarin tuinliefhebbers zonder afspraak de betrokken tuinen kunnen bezoeken. Een aantal tuinen is eveneens aangesloten bij de Nederlandse Tuinenstichting.

Op de volgende weekenden zijn bezoekers van 10-17 uur welkom:

- 14 en 15 juni: zomertuinenmarathon in Drenthe
- 21 en 22 juni: zomertuinenmarathon in noordwest Duitsland
- 28 en 29 juni: zomertuinenmarathon provincie Groningen

Sommige tuinen vragen entree. Veelal is koffie/thee verkrijgbaar. Voor meer informatie: [www.hettuinpadop.nl](http://www.hettuinpadop.nl).



De symmetrisch ingedeelde tuinen van de Menkemaborg in Uithuizen.

## Copijn tweehonderdvijftig jaar betrokken bij groen (1763-2013)

Tekst - Anne Mieke Backer

Waarschijnlijk is geen enkele familie in Nederland zo lang in het 'tuinvak' werkzaam als de familie Copijn. In een rijk geïllustreerd boek vertelt architectuurhistoricus Mariëtte Kamphuis hoe de parken, landgoederen, golfterreinen, daktuinen en andere groenontwerpen van de familie Copijn tot stand kwamen.

Tweehonderdvijftig jaar geleden, in 1763, begon Hendrik Copijn zijn loopbaan als dagloner in Groenekan. Hij werkte zich op tot tuinbaas en startte met zijn zoon een boomkwekerij. Volgende generaties ontwikkelden zich halverwege de negentiende eeuw tot succesvolle landschapsarchitecten. Copijn maakte ontwerpen voor tuinen, parken en stedelijke plantsoenen, waaronder het Wilhelminapark in Utrecht, het Rengerspark in Leeuwarden en het Van Boetzelaerpark in De Bilt. Voorbeelden van grote particuliere Copijntuinen uit de negentiende eeuw zijn het park van kasteel De Haar bij Haarzuilens en Hydepark bij Doorn.



In de jaren zestig van de twintigste eeuw pionierde de familie Copijn met boomchirurgie. De laatste decennia zijn de grenzen verlegd naar het ontwerpen van grote daktuinen en verticale tuinen, zogeheten 'wonderwalls'. Tegenwoordig is 'Copijn' de merknaam van het bureau in Utrecht dat zich opgesplitst heeft in tuin- en landschapsarchitecten, boomspecialisten en groenbeheer. Een van de meest recente, bekende ontwerpen is de renovatie van de tuin van het Rijksmuseum.

Auteur: Mariëtte Kamphuis  
Uitgever: De HEF publishers

ISBN 978-90-6906-045-3

Het boek is gerealiseerd met steun van onder andere het Prins Bernhard Cultuurfonds, Stimuleringsfonds voor Architectuur en het Fentener van Vlissingenfonds

Jaar: 2014, Pagina's: 400

Tot 4 juli 2014 kunt u het boek voor een speciale prijs van € 39,90 verkrijgen bij de reguliere boekwinkel of direct bestellen op [www.uitgeverijdehefpublishers.nl](http://www.uitgeverijdehefpublishers.nl).

**NTS-EXCURSIES IN 2014: DRENTH EN HET BELGISCH-NEDERLANDSE  
GRENSGEBIED****U KUNT ZICH NOG OPGEVEN VOOR TWEE INTERESSANTE NTS-EXCURSIES  
IN DE KOMENDE MAANDEN.****ZATERDAG 30 AUGUSTUS 2014****HET ONBEKENDE DRENTH: PEREN, VEEN EN TUINEN**

Een excursie per fiets; dit kan op een gewone fiets maar ook op een elektrische fiets. Geef uw keuze bij aanmelding duidelijk aan. Er zijn onderweg regelmatig stops waardoor deze fietstocht ook geschikt is voor de ongetrainde fietser.

Tot de best bewaarde geheimen van Drenthe behoren de wonderschone cultuurlandschappen en bijzondere tuinen in haar zuidwesthoek. Tijdens de eerste stop in Ruinerwold, in een oude Saksische boerderij, bieden wij u een korte lezing aan van landschapshistoricus Anne Wolff en komt u meer te weten over de ontstaansgeschiedenis van het landschap waar u doorheen fietst. Hoe eens het hoogveen de streek bedekte en hoe het woeste veen werd ontgonnen tot vruchtbaar boerenland. De lezing vindt plaats onder het genot van een kop koffie en een stuk perentaart.

Na de stop fietsen we naar Ruinen via de Dokter Larijweg met zijn karakteristieke perenbomen in de berm, in plaats van de traditionele eiken. Traditiegetrouw worden deze peren op de eerste zaterdag van oktober per opbod verkocht. Aan de brink van Ruinen staat de uitgebreide lunch klaar. Na Ruinen gaat het verder naar 'De Luie Tuinman' waar, in tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden, meerdere tuinen in perfecte staat zijn te bewonderen. De tocht volgt door fraaie bossen en langs bloeiende heidevelden naar Koekange. Daar eindigen we de dag met een bezoek aan de tuin van Joke Kuiperij en Karel Huyts. Een grote, natuurlijk ogende tuin met een- en tweejarigen, bijzondere planten, heesters, clematissen en rozen.

**Kortom: laat u verrassen door het onbekende Drenthe!**

*Start- en eindpunt: Station Meppel, bij de fietsverhuur.*

*Ontvangst: 9.30 - 10.00 uur, start 10.00 uur, einde ca. 17.00 uur.*

*Kosten: donateurs van NTS en één introducé € 55,00 gewone fiets of € 60,00 elektrische fiets p.p.; niet-donateurs: € 60,- gewone fiets of € 65,- elektrische fiets p.p.*

*Als u komt met een zelf meegebrachte fiets bedragen de kosten: € 42,50 voor NTS-donateurs plus één introducé of € 47,50 voor niet-donateurs.*

**ZATERDAG 13 SEPTEMBER 2014****TWEE LANDGOEDEREN ROND DE BELGISCH-NEDERLANDSE  
GRENS**

In het landelijke gebied in West-Brabant, bekend door de intensieve smokkelactiviteiten in het verleden, liggen twee particuliere landgoederen: Jorissenhoeve in Schijf en Hemelrijk in Essen, België.

's Ochtends bezoeken we landgoed Jorissenhoeve, 7,5 ha. groot en sinds

2009 in bezit van de familie Lambregts. De monumentale boerderij met bijgebouwen stamt uit 1939 en is gebouwd in een voor dit deel van Brabant kenmerkende stijl. De bewoners streven er naar om historische en nieuwe elementen te integreren. De erfstructuur is zoveel mogelijk gehandhaafd en er zijn naast grote borders onder meer een ecologische moestuin, een vloeiveide, een blusvijver en een bosgedeelte met oude bomen. In het omringende, door bossen beschermde weiland, lopen Lakenvelders. Kortom, een verrassing in dit dunbevolkte en dichtbeboste gebied.

's Middags worden we rondgeleid op het landgoed Hemelrijk in Essen, België. Sinds veertig jaar het privédomein van de familie de Belder, de oorspronkelijke eigenaren van het Arboretum Kalmthout. Hier in Essen hadden Robert en Jelena de Belder de ruimte om hun zaailingen en selecties van vele bomen en struiken uit te planten (6.000 specimen).

Tijdens ons bezoek zullen we de selecties van *Hydrangea paniculata* in bloei zien. De Engelse landschapsarchitect Russell Page adviseerde hen over de vormgeving van de collectie in dit bosachtige domein van 107 hectare met prachtige oude eiken en beuken. Tevens is er een aantal tuinkamers en een *giardino segreto*.

*De excursie start tussen 10.00 en 10.30 uur en de dag eindigt rond 17.00 uur.*

*Kosten: donateurs van NTS en één introducé € 42,50 p.p.;*

*niet-donateurs € 47,50 p.p.*

**Inschrijven:**

**U kunt inschrijven via onze website of bij het bureau van de NTS (020 623 50 58 op maandag, dinsdag en woensdag van 10.00 tot 16.00 uur).**

**U bent als deelnemer ingeschreven nadat uw gegevens zijn ontvangen en de kosten voor de excursie zijn voldaan.**

**U ontvangt hiervan een bevestiging met de benodigde gegevens.**

**Advies: goede wandelschoenen. De tuinen zijn niet geschikt voor rolstoel en rollator.**

**ONTDEKKINGEN OVER VERBORGEN BUITEN OP WALCHEREN GEPUBLICEERD**

Tekst - Marian Lenshoek

Dit voorjaar verscheen de publicatie 't Hof Ravestein, Boerderij - Buitenplaats. In de achttiende eeuw was Ravestein in Grijskerke op Walcheren een buitenplaats, later boerderij. Twaalf jaar geleden is begonnen met de restauratie van de buitenplaats. Om de boerderij liggen boomgaarden en een tuin met graspaden, wilde bloemen en hagen. In het boek beschrijft Tiny Polderman de zoektocht naar de geschiedenis van de bewoners, de bebouwing en het terrein, het landschap en de archeologie. Op basis van het onderzoek is het oude landschap hersteld in de huidige tuinaanleg.

*De tuin (tuin nr. 223, Open Tuinen Gids 2014) is gratis toegankelijk voor donateurs, na telefonische afspraak:*

*Willemien van Montfrans*

*Ravesteinweg 2, 4364 TD Grijskerke*

*Tel. 0650 673 435*

*De publicatie - full colour, 90 pagina's, met foto's en kaartmateriaal, is voor € 10,- te koop in het Zeeuws Archief en bij boekwinkel De Drukkery, beide in Middelburg.*



Border Jorissenhoeve met bloeiende *Dahlia*'s.  
Fotografie - Else-Miek Lambregts



Tekst - Roswitha Kleipool



Drenthe Larijweg. Foto - www.in.drenthe.nl



De oranje border van de Jorissenhoeve.  
Fotografie - Else-Miek Lambregts





# Een leven vol rozen

thema  
rozen



Tekst - Brigitte Gentis en Jet van Dam van Isselt  
Fotografie - Brigitte Gentis



Tegen het huis bloeit *Rosa Constance Spry* eenmalig overvloedig. Het is een levendige herinnering aan de beroemde Engelse bloemdecoratrice Constance Spry.



Met leden van de Open Tuinen Commissie in de rozentuin.

Rozen spelen een belangrijke rol in mijn leven. Mijn 'rozenpad' voert me langs mijn opleiding aan de Constance Spry Flower School in Londen, waar ik het bloembindvak leerde. Daar kwam ik in contact met Fernande Hora Siccama, die een dierbare vriendin werd en met wie ik later 'Flower Service' in Den Haag begon.

Heel veel rozen in alle vormen en gedaanten passeerden onze handen. We droogden ze ook om daar later weer enorme boeketten mee te maken.

### Een huis met een rozentuin

Toen mijn man Henk en ik na een paar jaar Engeland weer terug in Nederland waren, en op zoek gingen naar een huis in het midden van het land, liefst met mogelijkheden voor een tuin, werden we door vrienden gewezen op ons huidige huis.

De Wilgenkamp in Nijkerk en dan vooral de tuin vervulden een al lang gekoesterde droom: rozen, rozen en nog eens rozen in een geweldige in 1974 door Liesbeth Canneman aangelegde tuin. Geheel volgens het tuinbeeld uit die tijd slingerden de ramblers zich tot hoog in de perenbomen en was er tot onze blije verbazing een intieme rozentuin met buxushaagjes.

Het spreekt vanzelf dat we nog ieder jaar met Albertine en Arnout, de bevriende tipgevers, in die rozentuin onder de weldadig bloeiende *Rosa* 'Kew Rambler' het glas heffen. Dat de toegangspoort naar de rozentuin omlijst wordt door *Rosa* 'Albertine' zal niemand verbazen!

Het is duidelijk dat ons tuinpad over rozen loopt, waarbij we naast de geneugten ook de lasten ondervinden. Zoals vastzitten met je haar in de doornen, rozendoornen door je handschoenen heen, uitgebloeide bloemen knippen en rozenziektes bestrijden. Ja, het goed verzorgen van zoveel rozen vraagt heel veel tijd en energie, maar geeft gelukkig ook heel veel terug.

Een paar jaar geleden maakten we een opening in de heg rond de rozentuin met daarin een door Henk gesmeed priel van cortenstaal. Nu is er meer ruimte, lucht en licht en kan er een flinke kruiwagen naar binnen.



### Linkerpagina:

Over de rozenpoortjes boven de borders slingert *Rosa Albertine*. Ze biedt een doorkijkje onder de wilgen naar het aangrenzende weiland.

### Links:

Rozentuin met het priel.  
Links *Rosa Mozart*.

Er staan nog veel rozen in die oorspronkelijk geplant zijn door de vorige bewoners, de familie Van Marwijk Kooy. In de middenperken hebben we een en ander moeten vervangen. Bij de nieuwe aanplant kwamen veel verse aarde en rootgrow kijken. De buxushaagjes zijn niet ontkomen aan de buxusschimmel. We spuiten met Eminent en hopen er het beste van.

### Nooit genoeg rozen

Ook in de borders in de rest van de tuin staan rozen. En alles wat verticaal is hebben we met klimrozen bekleed. Waar we geen muur of pergola hadden, maar waar een klimroos absoluut nodig was, hebben we ijzeren 'bloemtorens' onder andere beplant met *Rosa* 'Pink Cloud'.

In de moestuin/pluktuin staan rozen die Henk, mijn 'tuin'man, heeft geculeerd met mijn lievelingsrozen 'Peaudouce', 'Bouquet Parfait' en 'Tintinara'. Bij het zwembad staat een heel orkest van de Belgische rozenkweker Louis Lens ('Verdi', 'Puccini', 'Paganini' en 'Sibelius'). Over de pergola zijn 'Zépherine Drouhin', 'Dagmar Hastrup', 'Veilchenblau', 'Galway Bay', 'Bantry Bay' en 'Cornelia' gedrapeerd.

Sommige rozen hebben we niet alleen voor hun bloemen, maar ook voor hun bottels geplant. Die zijn een lekkernij voor de vogels, je kunt ze goed gebruiken om mee te schikken en je kunt er jam van maken. Diverse struiken *Rosa rugosa* met een onderbeplanting van *Geranium macrorrhizum* en hoge *Alliums* in het voorjaar vormen een mooie rand langs de oprit naar ons huis. Ook *Rosa moyesii* is door de bottels een graag geziene bewoner van onze tuin.

In de kas zaai ik eenjarigen, die ik overal in de tuin zet en vaak met rozen combineer. Bij het planten ga ik dan te werk alsof ik een boeket maak; ik speel met vorm en kleur.

Toen ik in Londen aan mijn opleiding aan de Constance Spry Flower School begon, kon ik niet vermoeden dat ik al mijn kennis en kundigheid daar opgedaan, zo intens zou gebruiken in deze heerlijke tuin.



*Rosa Cornelia*.



Via een oprijlaan met knotwilgen komt u bij de prachtige tuin De Wilgenkamp, ontworpen door Liesbeth Canneman. Met hagen zijn afzonderlijke tuinen gecreëerd, waaronder een rozentuin en een moestuin.

De tuin heeft Engelse borders, vijvers, een berceau, een boomgaardje en heel veel rozen.

Tuin nr. 124 in de Open Tuinen Gids 2014.

Geopend: op afspraak. NTS-donateurs kunnen de tuin gratis bezoeken.

De Wilgenkamp  
Slichtenhorsterweg 35, 3862 NN Nijkerk.  
Tel. 0332 461 663; e-mail: [brigittegentis@mac.com](mailto:brigittegentis@mac.com)

# Utrechts Julianapark verdient gemeentelijke monumentenstatus

Het honderd jaar oude Julianapark in Utrecht heeft een hoge cultuurhistorische waarde. Dit park naar ontwerp van Copijn is bovendien de belangrijkste groenvoorziening voor de wijken Ondiep en Zuilen. Genoeg reden om het park op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen, maar de gemeente is huiverig.

## Het park van Kol

De Utrechtse bankier Jan Kol (1848-1919) gaf in 1903 de firma Hendrik Copijn en Zn opdracht een wandelpark aan te leggen. Kol verwachtte hiermee de bouw van een villawijk te stimuleren en te verdienen aan de grondverkoop. Er kwamen echter geen villa's, maar enkele jaren later wel honderden arbeiderswoningen. Het waren dan ook de arbeidersgezinnen uit Ondiep en Zuilen die graag gebruik maakten van het 'park van Kol'. Jan Kol beheerde zijn park met zorg. Dit oudste parkdeel is nog vrij gaaf aanwezig. Vanaf het fraaie toegangshek slingeren de paden langs de voormalige parkwachterswoning, grasvelden, oude boomgroepen en rond de grillig gevormde grote vijver naar de uitkijkeuvel. In 1908 voegde Kol aan de noordwestkant een hertenkamp toe, waarschijnlijk ook een ontwerp van Copijn. De grote cementrustieke rotsformatie die in de hertenkamp verrees, is ondanks wat beschadigingen nog compleet.

## Verkoop aan de gemeente Utrecht

"Valt hier nog iets te redden?" Met deze verontruste kop berichtte het *Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad* in oktober 1928 dat de erfgenamen van Kol het park wilden veilen als bouwkveld. Om het park te behouden, kocht de gemeente Utrecht het park met aangrenzende grond aan. In 1930 krijgt het park een nieuwe naam: het Julianapark.

## Uitbreiding met speelweide en theehuis

Kort daarop breidde de gemeente het park uit met een grote speelweide en een theehuis voor het groeiende aantal wijkbewoners. Plantsoenmeester Krijn Perk Vlaanderen ontwierp de ovaalvormige speelweide naar het voorbeeld van de speelweide in het Utrechtse Wilhelminapark (Copijn, 1888). De aanleg van de speelweide en de bouw van het theehuis werden een werkverschaffingsproject

voor jongeren uit de wijk en kwam in 1936 gereed. In de decennia daarna onderging het park geen grote wijzigingen meer.

## Hoge monumentale waarde

Ondanks een eeuw intensief gebruik heeft het park zijn eigenheid en oorspronkelijke structuur en schoonheid grotendeels behouden. Het park bevat nog veel historische elementen als de vijver, de padenstructuur, de hertenkamp en ruim 150 monumentale bomen. Ook de recreatieve en educatieve functie van het park is bewaard gebleven en geeft het park een belangrijke ecologische functie.

Er is dus alle reden om het park te behouden en beschermen voor toekomstige generaties. Hoewel de gemeente Utrecht trots is op haar erfgoed, is zij de afgelopen jaren huiverig geweest om het park op de gemeentelijke monumentenlijst te zetten. Verzoeken hiertoe zijn afgewezen. Het gemeentelijke besluit om het beheer van de hertenkamp af te stoten en dit bij vrijwilligers te leggen, geeft bovendien te denken.

## Op de gemeentelijke monumentenlijst

Om het park de gewenste monumentale status te geven, is de stichting Zuilen en Vecht een publiciteitscampagne en een handtekeningenactie begonnen. In het paviljoen in het park is op 8 maart een kleine tentoonstelling geopend over de geschiedenis en waarde van het park. In de aanloop naar de expositie heeft de Stichting een verkiezingsdebat georganiseerd over het Julianapark. Gevolg hiervan is dat op 6 maart raadsbreed de motie is aangenomen om de procedure voor de plaatsing van het Julianapark op de gemeentelijke monumentenlijst te starten. 2014 moet het jaar worden waarin het Julianapark zijn verdiende plek op de gemeentelijke monumentenlijst krijgt.

*Het Julianapark aan de Amsterdamsestraatweg in de wijk Zuilen is dagelijks geopend tot 21.00 uur van april tot en met september. In de wintermaanden gaat het park om 17.00 uur dicht. De tentoonstelling is te bezichtigen gedurende de openingstijden van het park.*

## Steunbetuiging van de Nederlandse Tuinenstichting

*De Nederlandse Tuinenstichting ondersteunt het initiatief van de Stichting Zuilen en Vecht van harte. De Monumentencommissie heeft in haar contacten met raadsleden en ambtenaren met nadruk gewezen op het belang van een overkoepelend groenerfgoedbeleid. Utrecht heeft immers diverse cultuurhistorisch waardevolle parken, zoals het Wilhelminapark, de voormalige buitenplaats Oog In Al, het Transwijkpark uit de wederopbouwperiode en het 'volkspark' Julianapark. De Monumentencommissie volgt met aandacht het verloop van de aanwijzingsprocedure.*



Tekst - Lenneke Berkhout  
Fotografie - Lenneke Berkhout en  
Korneel Aschman



Zicht op de vijver in 1948.



Een deel van de vijver met twee moerascypressen uit 1903.



Cederbosje bij paviljoen Juliana.



Speelweide met oude abeel.



Tussen vijver en voliëres.

# ‘Open Tuinen van België’ viert vierde lustrum

Dit jaar bestaat de Belgische zustervereniging van de Nederlandse Tuinenstichting twintig jaar. Half maart is de Agenda 2014 verschenen, een jaarlijkse, kleurrijke gids in een Vlaamse en Franse editie.

Tekst en fotografie - Julia Voskuil



Boven:  
Hof aan de  
Buxusbeemden,  
Herentals.

Midden, vlnr:  
Pauwelshof, Zoersel

Dina Deferme,  
Hasselt (Stokrooie).

Rechts:  
Duivenberg,  
Tervuren.

Hierin presenteren ruim 200 eigenaren hun privétuin of -park, in woord en beeld. De Agenda 2014 kost € 20,- en met de aankoop is men een jaar ‘Steunend lid’. Naast relevante informatie van de vermelde tuinen, biedt de gids kortingsbonnen voor tuinbeurzen en een overzicht van het activiteitenprogramma, waaronder de tuinenrally.

“Dat is een jaarlijks hoogtepunt”, zegt Dominique Heymans. “Ditmaal zijn op 7 en 8 juni voor de leden van de vereniging negenendertig privétuinen open in de gehele provincie Antwerpen zonder afspraak, waarvan vijftien nieuwe. Het is een extra feestelijk tuinjaar.” Als algemeen secretaris van Open Tuinen van België/Jardins Ouverts de Belgique heeft ze de handen vol aan alle activiteiten. In haar woning in de provincie Limburg heeft ze een aparte ruimte ingericht als kantoor. “Het is een dagtaak. Het bijhouden van de website, de samenstelling van de jaarlijkse Agenda in twee edities, alle mailings aan tuineigenaren en leden, de activiteiten...” Door de jaren heen is de vereniging steeds professioneler geworden. Er is geen vast ledenbestand, men besluit per jaar tot aanschaf en is daarmee ‘Steunend lid’ (of ‘Erelid’ of ‘Levenslang lid’).

## Agenda 2014

De Agenda verschijnt in een oplage van 4.000 exemplaren en wordt na overmaking per post verstuurd. Ook open tuinen en diverse boekhandels verkopen de gids. Het is een praktisch en fleurig boekwerk, met een groeiend aantal pagina's, 184 voor de lopende jaargang. Achterin zijn een lidkaart en diverse kortingsbonnen voor tuinevenementen afgedrukt, alles voor een of twee personen. De praktische index en een kalender

Rosa Gravin Michel d'Ursel (1994, Lens Roses)  
in de tuinen van Kasteel Hex in Heers



met data van openstelling vergemakkelijken het plannen van tuinbezoeken.

“We hebben een vast *format* voor de informatie van de tuinen, twee per pagina. Veel eigenaren en hun tuin ken ik persoonlijk. Dat vergemakkelijkt de contacten.” De locaties zijn ingedeeld naar provincie of gewest, 11 in totaal (inclusief Luxemburg). Soms valt een tuin af, maar nieuwe aanmeldingen zijn in de meerderheid. “Elk jaar een twintigtal. De kwaliteit wordt goed bewaakt, dat is belangrijk.” Als bioloog en tuinarchitect zet Dominique Heymans zich veelzijdig in.

## Jelena de Belder

Open Tuinen van België was een initiatief van barones Jelena de Belder (1925-2003), bijna een halve eeuw de gepassioneerde inspirator achter Arboretum Kalmthout en de collectietuin ‘Hemelrijk’ in Essen (B). In 1954 kwam ze naar België, pas afgestudeerd aan de universiteit van Zagreb en vond in Kalmthout haar geluk en levensvervulling. Ze werd internationaal gewaardeerd en was breed actief in diverse organisaties\*). Kennis delen en uitwisselen droeg Jelena hoog in het vaandel. Open Tuinen van België is daarvan een goed voorbeeld. Ook het steunen van filantropische tuinprojecten past in haar filosofie. De vereniging geeft ook hier al vier jaar invulling aan. Afwisselend wordt in Vlaams en Waals België een sociaal project geselecteerd. In 2012 ontving het ‘Fonds Jelena de Belder’ een gift, daarmee de opleiding van jonge tuiniers in Arboretum Kalmthout steunend.

## Activiteitenprogramma

“Elk jaar worden voor de leden diverse geleide bezoeken georganiseerd, alsmede de tuinenrally. Vorig jaar heb ik een groot aantal van de tuinen in de provincie Antwerpen bezocht en veel ‘verborgen schatten’ ontdekt.” Tuinen en activiteitenprogramma staan behalve in de Agenda ook op de website, maar dan zonder adresgegevens en andere nuttige informatie. “Voor deelname vragen wij inschrijving vooraf en bij deelnamekosten ook de overmaking op voorhand. Het is de beste manier om activiteiten

in goede banen te leiden voor zowel de organisatie als de gastvrije tuineigenaren.”

Komt ze nog wel toe aan haar eigen twintig are grote tuin, ‘Clos des Charmes’? “Eerst was ik altijd erg netjes in het onderhoud, nu wat minder. Dat is ook de algemene tendens, dus dat komt goed uit.”

\*) Jelena de Belder was internationaal actief in:

- Royal Horticultural Society (RHS)
- International Dendrological Society (IDS)
- The Belgian Flower Arrangement Society (BFAS)

Open Tuinen van België vzw  
(Jardins Ouverts de Belgique asbl)  
Hoogstraat 33  
B-3890 Gingelom (Vorsen)  
T +32 (0)11 88 76 11 (tevens fax)  
E [info@open-tuinen.be](mailto:info@open-tuinen.be)  
I [www.open-tuinen.be](http://www.open-tuinen.be)

Agenda 2014  
Bestel door overmaking van € 25,- (België € 20,-)  
IBAN: BE16 3200 7019 9374 BIC BBRUBEBB  
Onder vermelding van: naam, adres en Agenda NL

Op zaterdag 13 september organiseert de NTs een excursie naar het landgoed Hemelrijk in Essen (België) van de familie De Belder. Voor meer informatie zie pagina 22 en 23.



## Middeleeuwse Franse tuinen



De eerste kleine veertig pagina's van *Middeleeuwse Franse tuinen, hun geschiedenis, hun hedendaagse staat* zijn gewijd aan een uitgebreide toelichting over de ontwikkeling van de tuin van de Antieke Oudheid tot aan de Middeleeuwen. Veel Franse van oorsprong middeleeuwse tuinen werden na de Franse revolutie ontmanteld en zijn nu een reconstructie 'in de stijl van'.

Hoewel er allerlei soorten tuinen waren, brengt Breuker ze in twee groepen onder: de kloostertuin en de kasteeltuin. De eerste bestond vaak uit een 'herbularis' (met kruiden voor medicinaal gebruik) en een 'hortus' (de moestuin). De kasteeltuin fungeerde de eerste honderden jaren vooral als luthof. Het boek beschrijft 29 tuinen. Van de tuin van het Nationale Museum voor de Middeleeuwen in Hotel Cluny in Parijs tot de labyrinttuin van de vijf zinnen van het kasteel van Yvoire (tegen de Zwitserse grens). Van de tuinen van de priorij van Mont-St.-Michèl tot de middeleeuwse tuin van Uzès (in het departement Gard).

Een uitgebreide lijst van kruiden en groenten die voorkomen in de genoemde tuinen - in het Nederlands, Frans en Latijn - sluit het boek af. Voor tuinliefhebbers die vaak in Frankrijk vertoeven, verdient Middeleeuwse Franse tuinen beslist een plaats in koffer of reistas.

*Middeleeuwse Franse tuinen, hun geschiedenis, hun hedendaagse staat*  
Auteur: Jelle Breuker, Uitgever: Aspekt, ISBN: 9789059112407, Jaar: 2011  
Pagina's: 222 pp., Prijs: € 24,95

Tekst - Leslie Leijenhorst

## Botanisch tekenaar voor het Franse hof



Redouté is voor veel mensen synoniem met rozen en lelies. Maar de botanisch hoftekenaar was ongekend veelzijdig, een botanisch kunstenaar in hart en nieren.

Pierre-Joseph Redouté (1759-1840) werkte voor koningin Marie-Antoinette en later voor Napoleon. En voor zijn echtgenote keizerin Joséphine de Beauharnais legde de kunstenaar haar rozencollectie op Malmaison vast.

Weinig botanisch tekenaars kregen bijnamen als 'Rafael van de bloemen' en de 'Rembrandt van de rozen'. Redouté was niet alleen in onderwerpen, maar ook in materiaalgebruik zeer divers. Zo maakte hij vele - wereldberoemde - rozenprenten, maar bijvoorbeeld ook een boek over de paddenstoelen van het Groothertogdom Luxemburg. Hij tekende en schilderde op papier, perkament en zelfs op houten doosjes. Telkens weer balancerend tussen de precisie van de wetenschap en uitbundige artistiekiteit.

Het aardige van de bundel, die als begeleidende uitgave en catalogus verscheen bij de tentoonstelling 'Rozen van Redouté' in het Haarlemse Teylers Museum, is dat de lezer een rijk-gefacetteerd beeld van de kunstenaar krijgt. Zowel aan de hand van essays van Nederlandse en Franse specialisten - over zijn leven als kunstenaar tussen schoonheid en wetenschap, over Redouté en de Parijse Jardin des Plantes, over zijn relatie met keizerin Joséphine, en over zijn wetenschappelijke boeken - als door de vele zwart-wit en kleurenafbeeldingen die de teksten afwisselen.

*Pierre-Joseph Redouté – botanisch tekenaar voor het Franse hof*  
Samensteller en redacteur: Terry van Druten, Uitgever: Teylers Museum – nai010 uitgevers  
ISBN: 978 94 6208 069 0, Jaar: 2013, Pagina's: 168 pp., Prijs: € 27,50

### BESTUUR NTS

Beline Geertsema-Key, voorzitter, Michael Bakker, secretaris, Gea de Groot-Op den Brouw, juridische zaken, Robert Kreder, penningmeester, Robertien Aberson, project Sociaal Tuinieren, Emilie Horst-Goossens, public relations, Hein Krantz, Annemiek Tromp, monumentencommissie

### MONUMENTENCOMMISSIE

Annemiek Tromp, voorzitter, ChristieWeduwer, secretaris, Korneel Aschman Piet Bakker, Henk Barkhof, Jan-Willem Edinga, Hanny van der Heide, Mariël Kok, Carla Scheffer, Willem Verhoeven

### EXCURSIECOMMISSIE

Michiel Plomp, voorzitter, Hetty Benschop, Marjorie Gisolf, Roswitha Kleipool-De Regt, Ysk Vondeling, Anne Wolff, Lisette van Zandvoort-Gerritsen

### OPENTUINENCOMMISSIE

Gonne Doorman-Van den Wall Bake, voorzitter, Anneke van Apeldoorn, Marianne Bielders-Bergmans, Rita den Breeje, Beline Geertsema-Key, Brigitte Gentis-Van Dam Merrett, Lietje de Vree-Van den Bergh

### PUBLICATIECOMMISSIE

Marianne van Lidth de Jeude, voorzitter en Honey Wolff

### REDACTIECOMMISSIE

Marian Lenshoek, hoofdredacteur, Korneel Aschman, Emilie Horst-Goossens, Ronald van Immerseel, Éva Kovács, Leslie Leijenhorst, Anne Wolff

### COMMISSIE SOCIAAL TUINIENEN

Suzanne Kooij, projectleider, Robertien Aberson, Natascha Béguin, Corinne Bierman, Beline Geertsema-Key, Marilies Jacobs

### COMMISSIE WEBSITE

Suzanne Kooij, Hanneke Jelles

### BUREAU NTS

Suzanne Kooij, hoofd bureau, Josje Engel, Ellen Kickhefer  
Het bureau van de NTS is bereikbaar op maandag, dinsdag en woensdag van 10-13 uur.

### RAPPORTEURS MONUMENTENCOMMISSIE

GRONINGEN - Stieneke van der Wal, FRIESLAND - Rita Mulder-Radetzky DRENTHE - Thea Brouwer, OVERIJSEL - Olly Hof-de Boer GELDERLAND - Henk Barkhof, Hanny van der Heide, GELDERLAND/BETUWE - Vacature UTRECHT - Fabienne Hellendoorn, Mariska de Boer, Lia Copijn-Schukking NOORD-HOLLAND - Piet Bakker, Bram de Vries, NOORD-HOLLAND/AMSTERDAM - Juliet Oldenburger, ZUID-HOLLAND / ROTTERDAM e.o. - Anne Mieke Backer, ZUID-HOLLAND / DEN HAAG e.o. - Joost Gieskes, ZUID-HOLLAND OVERIG - Erik Rinia NOORD-BRABANT - Willem Verhoeven, NOORD-BRABANT/OOST EN WEST- Vacature ZEELAND - Nelleke van der Feltz-van Heumen, LIMBURG NOORD - INCL LAND VAN CUIJK EN RIJK VAN NIJMEGEN - Anneke Meijsen, LIMBURG MIDDEN - Vincent Bindels, LIMBURG ZUID - Mauk Driessen 'VLIENDE KEEP' - Marianne van Lidth de Jeude

### COLOFON

31e jaargang, nummer 2, juni 2014. Een uitgave van de Nederlandse Tuinenstichting. Verschijnt 4x per jaar. ISSN 1382 - 2659. Oplage: 3.100 exemplaren  
Redactie: Redactiecommissie Tuinjournaal  
Eindredactie: Hanneke Prins  
Vormgeving: MAT ONTWERP BNO, Den Haag  
Druk: Drukkerij Ten Brink, Meppel

### NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

Nieuwezijds Voorburgwal 75 sous, 1012 RE Amsterdam, t 020 623 50 58  
Website: [www.tuinenstichting.nl](http://www.tuinenstichting.nl) E-mail: [info@tuinenstichting.nl](mailto:info@tuinenstichting.nl)  
Giro 559 54 46 (ING Bank) IBAN NL28 INGB 0005595446 / BIC INGBNL2A



PARASOLHOES XL



De Wiltfang®  
tuingereedschap voor liefhebbers

15 %  
KORTING

## SEIZOENSAANBIEDING VOOR NTS DONATEURS

GELDIG IN JUNI, JULI EN AUGUSTUS 2014 OP DE AFGEBEELDE PRODUCTEN

PLANTSTEUNEN  
70 EN 100 CM

FOXGLOVES  
ORIGINAL EN GRIP  
S,M,L



INDUSTRIEWEG 7 • MAARTENSDIJK  
MA T/M VR GEOPEND VAN 9:30 - 17:00 UUR

GIETER  
FRANS MODEL  
5 LITER



MEER MOOIE EN FUNCTIONELE PRODUCTEN OP [WWW.DEWILTFANG.NL](http://WWW.DEWILTFANG.NL)



# DE HAND VAN DE MEESTER

Zoveel mogelijk wordt het graafwerk machinaal gedaan, toch komt het heel vaak voor dat in bestaande of nieuwe situaties het aloude handwerk noodzakelijk is. Kees Beelaerts van Blokland is uitgerust met een paar 'scheppende' handen, al ruim 25 jaar actief als partner van Groenpartners en als adviseur bij tuin- en parkrestauraties. Een tuinbaas die zich met recht een 'meestertuinman' mag noemen.

Groenpartners heeft een unieke en grote ervaring in ontwerp en aanleg van tuinen. In totaal van elkaar verschillende omgevingen worden onze projecten gerealiseerd, van nieuwe buitens tot boerenerven, van moderne stadstuin tot natuurlijke landschapstuin.

Als relatief klein bedrijf is Groenpartners in staat tot grote en grootse projecten. Door de kleinschaligheid dicht betrokken bij elk project, groot of klein. Heldere en duidelijke communicatielijnen en persoonlijke aandacht voor elke klant en zijn belang. Problemen in ontwerp en aanleg worden opgelost en niet verdoezeld.

Onze tuinen worden niet ontworpen en aangelegd voor een direct effect maar met de erkenning dat een tuin tijd nodig heeft om volwassen te worden.



Het ontwerp is doordacht en duurzaam en functioneert naar gebruik en de behoeften van de eigenaar, opdrachtgever. Met oog voor detail, zowel in ontwerp als aanleg.

Onze tuinen en ontwerpen 'kloppen', wij leveren maatwerk en mensenwerk met gedrevenheid en aandacht.

Een Groenpartnerstuin is herkenbaar aan de stijl die aangepast is aan architectuur en omgeving, met als gevolg tuinen die niet domineren maar zich 'voegen'.

Oplossingen worden gezocht vanuit de kennis van historie en de jaren ervaring, met aandacht en oog voor detail.

Wij worden graag door onze klanten geïnspireerd en zijn blijvend nieuwsgierig naar ervaringen en ontwikkelingen in ons vak.

Wilt u meer informatie? Bezoek dan onze website:  
[www.groenpartners.nl](http://www.groenpartners.nl)

U kunt ons ook altijd bellen voor advies of wanneer u vragen heeft op het gebied van historische tuinen.

**GROENPARTNERS**<sup>®</sup>  
ontwerpers en tophoveniers

0294 23 44 16